RADO[illegible] 44 (184) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג פירטער גראָשען 25 פרייז

[illegible] .ז"ל

פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.
ul. Sienkiewicza 61.

אַנאָנסען פרייזן!

איין מיל·מעטער [illegible] 20 גר
[illegible] 40 [illegible]
[illegible] 18 [illegible]
די ערשטע און לעצטע זייט [illegible] 3 [illegible]
[illegible] 4 אין [illegible]

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראדאם פרייטאג כ"ג מרחשון תרפ"ח ◆ פאַר[illegible] ◆ [illegible] אנטוואָרטליך ◆ 18-go listopada 1927 r.

Z intencji zaślubin
p. HELENY ROZENCWEIŻANKI
z p. HENRYKIEM GOLDBERGIEM
życzymy szczęśliwej przyszłości i wiecznej harmonji dusz
Eliaszostwo FRAJDAS.

Z intencji zaręczyn
p. JADZI GOLDMANÓWNY
z p. LEONEM WAJNTRAUBEM
życzy im szczęśliwej przyszłości, szczęście obfitości bez ludzkiej zazdrości i wiecznego zadowolenia EWA BIRENBAUMÓWNA.

Z intencji zaślubin drogiej naszej koleżanki
SALI CUKIER
z LEONEM WAJSBORDEM
długotrwałego szczęścia
życzą
SALA i EWA.

PŁYN
JAŚNIEJ SŁOŃCA
CZYŚCI IDEALNIE
SZYBY, LUSTRA
i WSZELKIE METALE,
NIE RYSUJĄC ICH.
SPROBUJCIE A PRZEKONACIE SIĘ

די קולטור-קאָמיסיע
ביים האַנדווערקער-קלוב מעלדעט
דאָס די ביבליאָטעק איז פערגרעסערט געוואָרען
דורך א נייעם טראַנספּאָרט
נײַגעקליבענע ביכער פוילישע
און אמעריקאַנער.
די ביבליאָטעק-קאָמיסיע.

Z intencji zaślubin koleżanki naszej
Sali Cukrówny
z p. **Leonem Wajsbordem**
serdeczne życzenia składa
Rodzeństwo BAUM.

מזל-טוב!
צו דער פערלאָבונג פון מיין חבר
צבי זאלצשירם מיט פרל׳ צאַטיל צוקער
ווינש איך א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.
פשיסיק. דיין חבר משה חיים צוקער.

JAŚNIEJ SŁOŃCA
NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG
פרישט אָב פּאָסאַדזקעס, לינאָלעאום און פארבט אין פערלויף פון איין שעה, ווייסע פּאָדלאָגעס אויף רויט אָדער טונקעל-ארזשעך.

Z intencji zaślubin koleżanki naszej
Sali Cukier
z p. **Leonem Wajsbordem**
życzą Im wiecznej harmonji
na nowej drodze życia
Rena Zajdenweberówna
i Cela Lipszycówna.

BRONIA WAJNRYB
SOSNOWICE
BERNARD KUPERBERG
KIELCE
ZARĘCZENI
w listopadzie 1927 r.

צו דער יודישער בעפעלקערונג

די געזעלשאַפט „חנוך ילדים" דלוגא 11 ווענדעט זיך מיט א וואַרימען אַפּעל צו דער יודישער בעפעלקערונג אין ראַדאָם צו שענקען אויפ׳ן ווינטער פערשידענע וואַרימע זאכען און עסן פאר די אָרימע שולקינדער און יתומים און יתומות, וועלכע ווערען ערצויגען, ערנעהרט און אויפגעהאַלטען דורך דער דערמאָנטער געזעלשאַפט.

דער ווינטער איז שוין אָנגעקומען און יעדער וואָס האָט א וואַרים מענשליך הארץ קאָן און טאָר נישט בלייבען גלייכגילטיג צו די נויט און קעלט, וואָס אָרימע יודישע יתומים קימט אויס בעזונדערס צו ליידען אין ווינטער, אין דער צייט פון קעלט, שניי און פראָסט.

מיר גלויבען אז די יודישע בעפעלקערונג וועט זיך וואַרים אָפּרופען אויף אונזער אַפּעל, און אנטקעגענקומען מיט אלע מעגליכקייטען און שטיצען מיט וואָס נאָר מעגליך איז די אָרימע שולקינדער יודישע קינדער.

אַלע געשאַנקענע ווינטער-זאכען קאָן מען אָפּגעבען אין לאָקאַל פון „חנוך ילדים" דלוגא 11 פון 9 ביז 2 נ. מ. יעדען טאָג.

דער קאָמיטעט פון „חנוך ילדים"
אין ראַדאָם דלוגא 11.

הייזער אין בערלין
קויף איך, צאָהלע קאססא, ערלעדיגע אין לאָדז
H. MARCUS Berlin Wilmersdorf
Metzstr 49 tel. Pfalzburg 9704
צו ערקונדיגען זיך אין לאָדז
H. MARKUS Łódź Narutowicza 9.

עפענטליכע ערקלערונג.

אזוי ווי ביליגע מענשען פערשפרייטען פאַלשע קלאַנגען און בלבולים, אז איך לאָז מיינע וועקסלען צום פראָטעסט, ערקלער איך עפענטליך, אז דאָס איז שקר וכזב, נידערטרעכטיגע מענשען פערשפרייטען עקסטרע פאַלשע קלאַנגען מיט א ציל צו שאַדען צו ברענגען מיינע געשעפטען און מיין פּרעסטיזש.

פאר מיינע פראָטעסטען צאָהל איך פאר 100 — 150%. בעזונדער האָב איך דעם הויפּטפערשפרייטער פון די פאַלשע קלאַנגען משה שרייבער פיאַסקי 10 № (א איידעם פון שמעלקי ריישער) איינגעקלאָגט אין געריכט פאר פערשפרייטען פאַלשע ביזוויליגע קלאַנגען.

מיט אַכטונג ישראל פליישמאַן.

א גמינע פון לעבען אדער פון טויט?

ווען עס איז מיר, אלס אָבזערוואַטאָר, אויסגעקומען צו זיין דעם פערגאנגע-נעם שבת אין האנדווערקער-קלוב אויף דער בעריכטס-פערזאמלונג פון די האנדווערקער-פרנסים און דאָזאָרעס פאר זייערע וועהלער וועגען דער גמי-נע-טעטיגקייט, און ווען כ'האָב זיך צו געהערט צום גאנג פון די ענטוויקעל-טע דעבאטען ארום דעם בעריכט, האט זיך ביי מיר דאן אונבעמערקטערהייט רערוועקט די פראגע: וואס ווילען די דאָזיגע קריטיקער האָבען פון דער גמינע? וואס פאר א טעטיגקייט איי-גענטליך פערלאנגען עס די מענשען פון דער קהל-פאָרשטעהערשאפט? צי בעגנוגענען זיי זיך בלויז דערמיט, וואס די גמינע ערלעדיגט איוף א גו-טען ארער שלעכטען אופן די קבורה אהרע מיטגליעדער? דאָס איז אין גאנץ פאר מעהר. ברויך זי שוין גאָר נישט .ו זארגען?

אזוי און .נ... אנדערש האט יע-דער ...ע לענדער מענש געקאָנט בראכטען: זיי ערענדיג זיך ווי איינער נאכ'ן אנ...ר ן האָבען די אָפּאָנענטען נור גערעדט וועגען די כובה אָדער עולה, וואס זיי האָבען געהאט פון וועלכע ס'איז דאָזאַר ביים ערלעדיגען אין די גמינע די קבורה-פאָרמאליטעטען פון זייערע קרובים אָדער בעקאנטע. א:אויסנאהם זענען נור געוועזן איינער אָדער צוויי רעדנער, וואס האָבען איך געזאגט צו דערמאהנען וועגען די גמי-נע-איינפנאבען פאר די לעבעדיגע קהלה-מיטגליעדער, אָבער אויך זיי האָבען אריינגעוואָרפען ווי—נישט—ווי א וואָרט ווייטער וועגען קבורה...

געפינענדיג זיך דאָרט אין דער דאָ-זיגער אַטמאָספערע האט מען פאקטיש געקאָנט מיינען, אז די גמינע איז אויך אויף ווייטער פערבליבען דאָס אמאָלי-גע מתים-שטיבעל ד. ה. אז די גמינע איז נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי א „זאקלאַד פאָגזשעבאָווי". די גאנצע צייט פון דער פערזאמלונג האָב איך זיך געפונען אונטער'ן איינדרוק גלייך ווי די נשמות פון די געשטאָרבענע, וועלכע ווערען דערמאָנט, שוועבען אין דער לופט, גלייך ווי די טויטע גייסטער עפּאַצירען איבער'ן זאל, וואס איז געוואָרען פערוואנדעלט אין אן עמק רפאים (א טהאל פון טויטע).

אזא איינדרוק האט מען געקאָנט בעקומען, ווען מ'איז געזעסען דאָרט בשעת די דעבאטען. מ'האט זיך עפּיס אזוי גע-פונען דאָרט אונטער'ן היפּנאָז פון טויט, אז ווען אפילו איינער פון די האנדווערקער-לידערס האט אנגע-הויבען רעדען וועגען די עולות פון דער גמינע פאר די לעבעדיגע מיטגליעדער איהרע האט ער דאָך אויך געמוזט דערמאהנען וועגען דעם גרויסען פערברעכען, וואס די גמינע איז בעגאַנגען לגבי דעם פערשטאָרבע-נעם עסקן ל. ברילאנט, אברוקענדיג אויפ'ן בית-החיים זיין קבר א ביסעל ווייטער פון ארא"ף טעמערזאָהן...

און עס האט זיך די מענשען גע-וואָלט זאָגען:

געוואַלד, וואס איז מיט אייך געוואָ-רען, מיט אייער אויפפאסונג, אָריענ-טאציע און אנשויאונג איבער דעם מהות, כאראקטער און ווערטה פון דער יודי-שער גמינע בכלל? צי איז דען די גמי-נע בערופען נישט מעהר ווי צום צוועק פון מתים בעגראָבען? צי איז שוין מעהר קיין טענות צו דער קהלה נישטאָ ווי בלויז אויפ'ן געביעט פון קבורה און בית עלמין-ענינים? פון וואנען אזא טמטום-המוחין, אזא בעגריפען-צומי-שונג? צי אזוי זעט ראיף אויסזעהן אונ-זער דעמאָקראטיש-געוועהלטע קהלה-רעפּרעזענטאנץ אין וועלכער מיר האָ-בען געחלומ'ט צו זעהן אונזער יודישע זעלבסט-פערוואלטונגס-אינסטיטוציע? וואו זענען אהינגעקומען די גרויסע פלענער, וואס איינע פון די פּארטייען האט פערגאָלאָפּירענדיג זיך ארויסגע-זאגט בשעת די וואהלען אין א הר וואהל-פלאטפאָרם, אז די קהלה וועט שטרעבען אויסצוראָטען די שנאָרעריי איוף דער יודישער גאס?

און מיט א מעכטיגען אויסרוף האט זיך מיר געגלוסט צו ווענדען זיך צו די פערשידענע רעדנער און זאָגען: א כך מעהר פּרעטענזיעס און דוקא „לע-בעדיגע" קען די שטאָדט פאָרוואָרפען אונזערע פרנסים. פיעל מעהר עולות איז אונזער קהלה בעגאנגען לגבי די לעבע-דיגע מיטבירגער פון אונזער שטאָדט ווי געגען די געקריוודעטע „בר מינן'ס"! שוין גענוג צייט איז די גמינע געווען א מתים-שטיבעל, זאָל זי בעסער זאָר-גען פאר די לעבעדיגע אינטערעסען פון איהרע מיטגליעדער!

דעם דעמאָקראטישען דאָזאָר ה' העל-פאנט, בשעת ער האט איבערגעגעבען דעם טהייל גמינע-בעריכט וועגען דעם עטאַט שטייער האט זיך מיר ווייטער געזאָלט מאכען דעם צווישענרוף: ווער האט צינויפגעשטעלט דעם עטאַט-שטייערן דורך וועמען איז ער געמאַכט גע-וואָרען? יוער האט עס „אן י" אָבגע-שאצט און קלאסיפיצירט די קהלה-מיטגליעדער? צי איז ער בעשאפען גע-וואָרען דורך א ביוראָ פון שטאַרטישע זאכקענער, אזוי ווי עס פאָדערט זיך אין הסכם מיט די דעמאָקראטישע פּרינ-ציפּען, אָדער צי איז ער אפשר גאָר פאבריצירט געוואָרען בלויז דורך די אייגענע קהלה-דאָזאָרעס אויף א ביוראָ-קראַטישען אופן, וועמען עס איז זיכער אויך נישט בעקאנט די מאטעריעלע און עקאָנאָמישע לאגע פון אלע קהלה-מיטגליעדער, פון א גאנצער שטאָדט מענשען.

— — — — — — — — — — —

איך האָב מיך אָנגעהאַלטען פון די אלע מינים אויסרופען ניר דערפאר, חייל ס'איז מיר געקומען אויפ'ן געדאַנק דאָס תלמוד'ישע שפּריכוואָרט. טבקיה לרוויא דמילא קא נפל... (לאָזט איהם... אָב, ער וועט פון זיך זעלבסט פאלען...)

ברוך ניימאַן (ב"ן).

דרוקעריי

— פון —

„ראדאמער-קעלצער לעבען"

מאכט בעקאנט,

אז ס'ווערט אָנגענומען אלערליי פּריוואַטע דרוק-ארבייטען ווי:

בריעף בויגען

קאָנווערטען,

רעכנונגען,

מעמאראנדום'ס

ברויט-קויטעלעך,

פּרוג-בלעטלעך (אולאָטקעס)

צו רעקלאמירען פערשידענע בראנזשעס. פאכען און האנ-דעל'ס-אונטערנעהמונגען, ווי אויך בעקאנטמאכונגען און אויפרופען פאר געזעלשאפטלי-כע אינסטיטוציעס.

אלץ ווערט אויסגעפערטיגט סאָליד, רעיעל, שעהן, שנעל און ביי די בעסטע און צוגענגליכע בעדינגונגען.

הינטער די קוליסען פון'ם אמאליגען מאגנאטען-לעבען אין ראדאם.

12 פון מלך אביון.

„ביטעס" און קאָנצעסיעס.

אין דער זעלבער צייט, ווען אין הויז פון ראדאָמער פאבריקאנט ב. האט מען געלעבט א גוטען טאָג און גענאָ-סען פון אלע תענוגי עולם הזה אין דאָס עשירות איז געוואקסען פון טאָג-צו-טאָג. אין דער זעלבער צייט און אין אייגענעם יאָהר האט מען אויך אין אנדערע ראדאָמער בעלי הבתישע היי-זער נישט געפאַסט קיין תעניתים און געבעטען אויף משיח'ען. אויך אין יע-נע הייזער האט די מלחמה געבראכט א אויפריכטעניש, און פאר, זיי איז משיח — פערשטעהט זיך דער מאטער-יאַליסטישער, דער עגל-הזהב-משיח-אָנ-געקומען אין געשטאלט פון יונגע עסט-רייכישע אָפיצירלעך, לייטענאנטלעך און אָבערסטען, בעגילטעט מיט בלישטשענ-דיגע מיליטערישע קנעפּלעך.

ס'איז געווען אין אנהויב פון 1917 יאָהר. די וועלט-מלחמה איז געווען אין מיטען ברען. ראדאם איז געווען אָקופּירט דורך די עסטרייכער, וועלכע האָבען אלץ רעקוויזירט און אפילו דאָס ביסען ברויט צוגעטיילט אויפ'ן גראם. דער האנדעל איז בעגרענעצט געווען. אויף יעדער זאך האט מען געברויכט א ספּעציעלע ערלויבניש. אָהן אנ-ארייננפיהר, אָדער ארויספיהר-שיין האט מען זיך קיין ריהר נישט געקענט טוהן. יעדער זאך פון דער קלענסטער ביז דער גרעסטער, אויב ס'איז נישט גע-ווען געשטעמפּעלט מיט'ן הכשר פון דער אָקופּאציע מאכט איז בעטראכט געוואָרען אלס שמוגעל און איז אָהן טענות ומענות קאָנפיסקירט געוואָ-רען

יענע צייטען זענען נאָך גענוג פריש אין זכרון, מ'געדענקט נאָך גאנץ גוט, ווי דער יודישער האנדעל, און דער גרעסטער טהייל יודישע געשעפטען זע-נען אראָב פון פּראָץ און גענצליך פערשווינדען געוואָרען. דלות און נויט זענען געוואָרען שטענדיגע געסט אפילו אין אזעלכע הייזער, וואס פאר דער מלחמה האָבען זיי גע'שמ'ט אלס די

(דאָס ווייטערע אויף דער 4-טע זייט.)

„א למדן, ארויס פון דער חברה!"

דאס ארטיקעל האבען מיר בעקומען צוגעשיקט פון איינעם פון די אנגעזעהענסטע ראדאמער יודישע איינוואוינער. רעד.

ס'איז א פאקט, וואס איז שוין יעדען בעוויסט, אז דער ראדאמער ראבינאט ביי זיין יעצטיגען צוזאמענשטעל ענטשפריכט ווייט נישט זיין נאמען און שטעלט מיט זיך נישט פאר קיין שום אויטאריטעטע קראפט, וועמענס השפעה ס'לאזט זיך נישט פיהלן, אפילו נישט אין די עקסט רעליגעזע ענינים פון יודישען צבור אין ראדאם.

דער היינטיגער ראבינאט, איז א בעוואוסטזיניגער דיפלאמאטישער־שפיעל, אויסגעקלוגט און צוגעטראכט פון קאמבינירטע המצאות בלויז לשם מראית העין, בלויז צו פערשטעלען דאס אויג, אבי יוצא צו זיין, און אין זיין ווירקליכען מהות, אזוי לויט זיין כמות, און אזוי לויט זיין איכות, לאזט זיך נישט בעשטימען קיין שום קאנקרעטער אינהאלט, וואס זאל לויט זיין פערנעם און גרויס פאקטיש ביכולת זיין צו רעקלאמירען זיין ווילען, זיינע שטרעבונגען, אדער צו אפישירען אין זיין נאמען אלע זיינע רעליגעזע אויפגאבען.

צו וואס זאלען מיר זיך נארען. אדרבא, זאל די גמינע אליין זאגען, צי לויט איהר אייגענער קאנצעפציע, בעזיצט דער אזוי גערופענער היינטיגער ראבינאט די געהעריגע רעכט צו אפערירען מיט אזא נאמען. לויט דער גמינע'ס אויפפאסונג בעשטעהט דאך העכסטענס דער ראבינאט, לויט זיין אפיציעלישקייט, פון איין מורה הוראה. ווי אזוי זשע נעמט מען זיך די דרייסטקייט דורך איין פערזאהן צו שאפען א ראבינאט אינסטיטוציע? ווי אזוי מאכט זיך א גמינע אזוי נאאיוו נישט צו פערשטעהן, אז מ'קאן קיין שטארט נישט אנבארען אין, אז אלע חייסען פארט וויפיעל און ווער עס שטעהט אונטער'ן ראבינאט־ווענטעל?

מיר גלויבען, אז די גמינע אליין ווייסט ביי זיך נאך גוט, אז די ווירקונג פון אזא ספעקולאציע־ראבינאט האט א קליינע בעדייטונג און. אז די שטאדט איז נאך אויף אזוי פיעל ערפאהרען און עמפפינדליך צו פערשטעהן זיך אויף אט דער חכמה פון אונזערע גמינע־דיפלאמאטען. אבער נישט געקוקט אויף דעם, וואס די גמינע חייסט ווי אזוי די בעציהונג פון דער שטאדט זעהט אויס צו איהר געקינסטעלטען ראבינאט, מאכט זי זיך כלא ידע און וויל זיך נישט אונטערגעבען די מיינונג, אז דאס אויפנעמען א פאסיגען און געלערענטען מורה הוראה איז אונבעדינגט א נויטווענדיגע זאך. נאך גרעסער איז דער לערדרוס, וואס גראד אויפ'ן פאסטען פון נאך א מורה הוראה געפינט זיך אין אונזער שטאדט איינער פון די פאסיגסטע קאנדידאטען.

דער פאסיגסטער קאנדידאט אויף אזא פאסטען וואלט געזען דער היגער בעקאנטער יודישער בירגער, הרב ישעיה זלאטניק. פון אלע אין דער וועלט וועט מען רעדען, פון אזא יוד מאכט מען זיך פערגעסען. דעם ה' זלאטניק קאן די גאנצע שטאדט. אבער טראץ זיין אנזעהן און פאפולאריטעט, איז כדאי ביי די געלעגענהייט צו בעקענען די עפענטליכקייט און דעם גאנצען ראדאמער יודישען עולם מיט א טייל פון זיין ביאגראפיע און זאל די שטאדט ארויסטראגען א אורטייל, צי די האנדלונג פון דער היגער יודישער גמינע בנוגע אזא פערזענליכקייט איז ריכטיג און טאלערירבאר.

הרב זלאטניק, א חוץ דעם, וואס ר'איז א גרויסער מוסמך בהוראה פון די גרעסטע גדולי ישראל און אליין א פערפאסער פון חיבורים אויף יורה דעה און אבן העזר (טיילען דערפון זענען פערעפענטליכט געווארען אין פערלויף פון די לעצטע 5 יאהר אין די רבנישע זשורנאלען ווי: „שערי ציון" (הרב קוקס א תורה־זשורנאל אין ירושלים), שערי תורה (ווארשא) אהל מועד א. א.) און שטעהט כסדר אין תורה און לערנען־בעציהונגען מיט די גרעסטע גדולי הדור ווי הרב הגאון מ"ן הרא"י קוק טשיעף רבי אין ירושלים, הרב הגאון ר' שלום יוסף פייגענבוים רב בלאקאסש א. פ. א. אויסער דעם אלעם איז נאך הרב זלאטניק אפשר גאר דער איינציגער רב־געלעהרטער אין פוילען, וואס שטעהט אין וויסענשאפטס־בעציהונגען מיט די גרעסטע יודישע געלעהרטע און וויסענשאפטסלייט. דער פרעז. פון ציונ. עקזעקוטיוו, ה' נחום סאקאלאוו שרייבט צו איהם: „ידידי הרב הגדול בתורה ובחכמה" און דער בעוואוסטער דענקער ד"ר יעקב קלאצקין — : „מאמריך בחכמת ישראל עושים רושם ואני מחבבם תמיד".

הרב זלאטניק איז איינער פון די אקטיווסטע בעטייליגער אין דער איינציגער וועלט־בעריהמטער העברעאיש־גערמאנישער ענציקלאפעדיע „אשכול", וואס ערשיינט אונטער דער רעדאקציע פון ד"ר יעקב קלאצקין און ד"ר סאלאווייטשיק אין בערלין. זיין געביעט, אין וועלכען ר'איז א מומחה גדול, איז די געשיכטע פון „בעלי התוספות", א פעריאדע, וואס פערנעהמט גאנצע 300 יאהר אין אונזער אלטער היסטאריע.

הרב זלאטניק איז גוט בעקאנט איבעראל (נאר נישט אין ראדאם און ביי די ראדאמער אינטעליגענטען־פרנסים!) אין דער וויסענשאפטס־וועלט אין בעטייליגט זיך סיסטעמאטיש אין אלע העברעאישע זשורנאלען ווי: אין „העולם" (לאנדאן), הדואר (נעוו־יארק), התור (ירושלים), התרן (נעוו־יארק) הצפירה (ווארשא. זיין לעצט ארטיקעל דארט: „הוראת ראש השנה בתנ"ך" האט אנגעמאכט אין הצפירה א גרויסען פורמס־סופרים), „גליונות" (לעמבערג) א. א. זיין לעצטע וויסענשאפטליכע אבהאנדלונג: המקורות הנשכחים של האגדות" וואס האט זיך געדרוקט אין „העולם" פ. י. פון גליון 30 אן, האט געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון די גרעסטע יודישע געלעהרטע. דער בעוואוסטער אלטער געלעהרטער און פראפעסאר פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים הרב ד"ר שמואל קליין לויבט די דאזיגע אבהאנדלונג אלס די בעסטע, וואס איז געשריבען געווארען איבער אגדה בכלל.

אויך א פאלקס־מענש איז אונזער מיטבירגער הרב זלאטניק. דאס בעווייזט זיין נייגונג צו אונזער יודיש. הרב זלאטניק איז א גיטער יודישער ליטעראט און זשורנאליסט. ער שרייבט אידיש *) אין די גרעסטע אממייסטע אויסלענדישע און אינלענדישע צייטונגען ווי: „קענעדער אדלער" (מאנטרעאל), „דער טאג", אונזער שטימע (נעוויארק) "שיקאגער קוריער" (שיקאגא), „מאמענט", „מארגען" (לבוב) און אין א סך אנדערע צייטונגען.

אויף ווי ווייט עס דערגרייכט זיין פאפולאריטעט אין דער וועלט (און ווייטער נית אין ראדאם!) קען דיענען דער פאקט, אז אין דעם פאריגען זומער האט זיך די הויפט־צענטראלע פון נאציאנאל־פאנד און קרן היסוד אין ירושלים געווענדעט צו איהם אנצושרייבען אין צוזאמענהאנג מיט דער גאולת הארץ א ארטיקעל אויף יום־הכפור (דאס זעלבע ארטיקעל איז אויך אבגעדרוקט אין דער היגער צייטונג „ראדאמער קיעלצער לעבען" א. נ. „דער יובל רוף אין יום הכפור") צו פארעפענטליכען עס אין דער גאנצער אידישער פרעסע אין אמעריקא, אויך א קרן־קימת־דרשה פאר די עסקנים און גבאים פון קה"קל אין אמעריקא.

מיר האבען דא בכיון אויסגערעכנט די אלע מעלות פון הרב זלאטניק בכדי אויפצואווייזען, אז אפילו אין קלענסטען שטעטעל פון פוילען וואלט יעדע קהלה־פערוואלטונג געצויגען נוצען פון אזא פערזענליכקייט און א שטאלץ וואלט געווען פאר איהר צו האבען אזא מיטגליעד אין ראבינאט. ביי אונז אין ראדאם איז די זאך אבער גאנץ אנדערש. ביי די היגע קהלה גייט דער כלל: „א למדן ארויס פון דער חברה"! מאכט זיך אבער א מאל א שעת הדחק. א נויטווענדיגקייט, ווי למשל מען ברויך צו שרייבען א „צאצקעדיגען" כתב רבנות. פאר'ן יאראסלאווער רב אין די גמינע ברויך יא א יודן, א למדן, דאן „בארגט" מען איהם (הרב זלאטניק) אויס אויף א ווייל אין פערשטעהט זיך, אז מען זאגט צו פריהער עכר טרחה הרים וגבעות אין דערנאך... פייפט מען אן... (און ווען אפילו מען בעקומט א ווינק פון איסאריטעטע קרייזען פון דער ווארשאווער יודישער געזעלשאפט צו געדענקען אין דעם דאזיגען יודישען געלעהרטען ביי דעם ענין רבנית אין ראדאם, מאכט זיך אונזער גמינע אייך נישט הערענדיג, שאקעלט מען מיט'ן קאפ מכלומרשט אויף יא אין כהון טהיט מען דערצו נישט די האנד אין קאלטען וואסער. ווענען דעם דעם דאזיגען ווינק וועט נאך אויסקומען צורעדען.)

קומט ווייטער פאר א פאל אין מען מוז האבען אין ראדאם א נייעם שטעלפערטרעטענדן רב דאן ווייזט מען ארויס אזא שמייגער מלומד. ווייל מען האט דאך מורא פאר לומדים, וואויל־קענער נאר מען דערטאפט עפעס אויף דער פקארישעווער גאס און... מען „שפאנט" איהם איין... און מען זאגט: מלוך עלינו! וועט מאכן א „לייט ט געלעבטער" אין מען זאגט אנשטאט „פרזישיעננאם: „זאפרזשענגאם"...

אבגעשטאנען און הינטערשטעליג איז אונזער שטאדט אויף אלע געביעטען אפילו פון קלענסטען שטעדטעל אין פוילען. אין וועלכען שטעדטעל, פרעגט זיך, איז דען ניטא א רב, אדער מורה הוראה. וואס זאל חאטש צוויי מאל אין יאהר זאגען אין שוהל אדער בית המדרש א דרשה?

---

*) אונטער זיין נאמען: הרב ישעיה זלאטניק, ה. י. זהבי, ווי אויך אונטער 2 פסעוודאנימען, וואס איך וויל נים פערשטענדליך פערעפענטליכען.

ביי אונז אבער זאגען אונזערע קהלה־פערזאָרגער איז עס א איבעריגע זאך. און גערעכט, מוז מען מודה זיין, זענען זיי אין דעם שוין בעשטימט יאָ. מחמת איידער צו האלטען דרשות פון וועלכע מען זאל האלטען אין איין קייכען פון געלעכטער איז שוין גלייכער גאָר ניט צו דרש'נען...

ס'איז מיר אויסגעקומען פאר א קורצער צייט צו הערען א הספד אויף א אדם חשוב. איך פרעג דערנאָך פון די צוהערער א יוד א פקח: ווי איז אייך געפעלען געוואָרען דער הספד?

— א האלבער הספד איז גוט געווען דערפאַר אבער די אנדערע העלפט איז שוין א לא יצלח'דיגע געווען—ענטפערט מיר דער יוד.

— ווי הייסט — קוועטש איך מיט די פלייצעס און פרעג פערווינדערט.

— וואָס, איהר פערשטעהט ניט? דער מספיד האָט געקלאָגט א מינוט און דערנאָך געמאכט א מינוט פאָזע און אזוי כסדר האָט ער געטהון במשך פון זיין גאנצען הספד. נור, די מינוט פאָזע איז מיר זעהר און זעהר געפעלען...

אַט אזוי מאכט מען ללעג ולקלס פון א גאנצער שטאָדט.

עס ווילט זיך אבער גלויבען, אז אונזערע פרנסים זענען ניט אין אונזער שטאָדט די איינציגע מבינים און דעה־זאָגערס אויף א תלמיד חכם. נאָך זענען דאָ אין אונזער שטאָדט יודען א רוב בנין און רוב מנין וואָס קענען אָבשאצען די פערזענליכקייט פון הרב זלאָטניק, וואָס ווילען געניסען און הערען א דבר תורה און חכמה, אָדער א דרשה פון איהם און זיי וועלען בעשטימט ציעלען און אנשטרענגען זיך צו געבען איהם דעם געהעריגען אָרט אין ראדאָמער ראבינאט. וועלכער וואָלט מיט'ן אריינעמען אזא חשוב'ע פערזענליכקייט פיעל אויסגעברייטערט און פערגרעסערט זיין פרעסטיזש און אויטאָריטעט צוגעבענדיג דערמ'ט א גרויסע בעדייטונג דעם נאָמען פון אזא רבנישע קערפערשאַפט.

בן דוב.

דאס צוואנציגסטע יאהרהונדערט.

מיר לעבען אין צוואנציגסטען יאָהר הונדערט.

אָבער צי פערשטעהען מיר די בעדייטונג פון צוואנציגסטען יאָהר הונדערט? צי פערשטעהן מיר די קאָלאָסאַלע ענדערונג וואָס דער דאָזיגער פעריאָד האָט אריינגעפיהרט אין אונזער לעבען? צי פערשטעהען מיר דעם ריזיגען מהלך וואָס מיר האָבען דורכגעמאכט זאָגאָר אין די לעצטע, זאָגען מיר, צוואנציג יאָהר? צי גיבען מיר זיך אָפּ א קלאָרען דין וחשבון וואָס פאר א שטויס פאָרווערטס עס האָט אונז געגעבען אָט די עטליכע יאָהר? נעמען מיר די טעכניק, די אינדוסטריע, די קונסט, די פערשידענסטע ערפינדונגען, אַלץ האָט זיך דאָך אזוי געענדערט. אַלץ האָט דאָך פראָגרעסירט לטובת דער ענטוויקלונג און דאָס לעבען פונ'ם מענשען איז ווילענדיג נישט ווילענדיג מיטגעריסען געוואָרען מיט'ן געוואַלדיגען שטראָם, גראָד ווי בעת א גרויסען שטורם ווען עס ברויזען אויף די כוואַליעס פונ'ם ים. וועלכע פערניכטען אַלץ וואָס עס קומט זיי אונטער בעת דעם ווילדען טאַנץ.

וויפיל מאָהל קומט אונז אויס צו בעוואונדערען די שעהנקייט פון די פערשידענסטע לעצטע ערפינדונגען? וויפיל מאָהל ווערען מיר פשוט בעצוי־בערט ווען מיר קוקען זיך צו ווי אזוי די אָרער יענע מאַשין ארבייט אויס מאָמענטאל פערשידענע ארטיקלען? וויפיל מאָהל קענען מיר זיך נישט פערוואונדערען פאר דער גענּיאַלקייט פון די לעצט פשוט אונבעגרייפליכע וואונדער, וואָס די צייט האָט אונז בעוויזען? און לעבען מיך אין אזא צייט, געפונען מיר זיך אַין א פעריאָד, וועלכער בעווייזט אונז לעגענדאַרע וואונדער איז קיין חידוש נישט וואָס די גאנצע אומפאסונג פונ'ם לעבען האָט זיך געענדערט. די אומשטענדען פונ'ם לעבען האָבען זיך געמוזט ענדערען, פראָגרעסירען און מאָדערניזירען סיי פון דער גוטער ווי פון דער שלעכטער זייט. עס איז א זעלבסטפערשטענדליכע זאַך: ענדערט זיך די לאגע נעבען אונזער אַרומיגען לעבען מוז זיך סיסטעמאַטיש אויך ענדערען דאָס אינערליכע לעבען אונזערט און מיר מוזען זיך ווילענדיג נושט ווילענדיג צופאסען צו די אומשטענדען ארום וועלכע מיר געפונען זיך.

צוזאָמען מיט דער צייט האָבען מיר זיך מאָדערניזירט. אין דער אייראָפּעאישער וועלט ווערען אָנגענומען אַלע מיטלען און מעגליכקייטען ווי אזוי דאָס מאָדערניזירטע לעבען צו בערייכערען, פערשענערען און די הויפּט־זאַך עס צו פערלייכטערען.

דאָס ביז יעצטיגע לעבען איז פאר דער היינטיגער געזעלשאפט צו שווער, צו האַרט, צו טריקען און צו פיל מאָנאָטאָנע. יעצט ווילט זיך לעבען לייכטער בעקוועמער און פערשידענאַרטיגער. גראָד ווי די פרויען־מאָדע בייט זיך יעצט יעדען חודש פונקט אזוי וויל מען זיך יעצט איינאָרדנען אנדערע לעבענס־פאָרמען. עס ווילט זיך יעדען חודש בעניי'ען די טהעטיגקייט פונ'ם לעבען, עס ווילט זיך האָבען יעדע וואָך אנדערע סיורפריזען און עס פיהלט זיך אזא אָפּטע פערשידענאַרטיגקייט אין מענשליכען גייסט.

פערשטעהט זיך, אז די אידעע און די נייע לעבענס־פאָרמען האָבען מעלות און חסרונות. זיי דופען אָפּטמאָל ארויס אין דער גרויסער וועלט געוואַלדיגע דיסקוסיעס, אין וועלכע עס בעטייליגען זיך וועלט־גאונים און דענקער

(המשך פון זייט 2)

רייכסטע פון שטאָדט. אויך דאָרט האָט זיך אַלץ אָבגעשטעלט. קיין געשעפטען האָט מען נישט געמאַכט, קיין חובות האָט מען נישט אָבגענומען. האָט מען געגעסען פון גרייטען און אַלץ וואָס מ'האָט פערמאָגט האָט מען צו ביסלעך פערקויפט און אויסגעטוישט אויף קראָנען און די קראָנען האָט מען ווייטער אוועקגעגעבען פאר עסען און אזוי האָט זיך ביסלעכווייז אַלץ אויסגעשעפּט. אזוי ווייט, ביז אין די אייזערנע קאסעס, וואו מ'האָט שטענדיג געהאַלטען גאָלד. זילבער און די טייערסטע צירונג דאָט מען דאָרט בעהאלטען אונטער'ן שלאָס א לעביל שוואַרץ ברויט.

איינע פון אַזעלכע רייכע הייזער וואָס זענען דורך דער מלחמה רואינירט און בדלות געוואָרען, איז געווען דאָס הויז פון ה' ק. די דאָזיגע פאמיליע האָט פאר דער מלחמה געפיהרט א ברייט נגידיש הויז און געווען אָנגעזעהען מיט זיין אריסטאָקראַטיש־חסידישען יחוס צווישען די שענסטע און פאָרנעמסטע יודי'שע פאַמיליעס אין ראדאָם.

ה' ק. האָט געוואָהנט אויף דער לובלינער גאס, ארויפצוציהער צווישען די ווייטע נומערען, וואו ס'הויבט זיך אָן דער פאָרשטאָדטישער טהייל דזשערשקאָוו. די מסחרים וואָס ה' ק. האָט געפיהרט ערב דער מלחמה זענען בעשטאַנען פון דעם וואָס ער האָט געהאַנדעלט מיט וואלד און חוץ דעם אויך געפיהרט גרעסערע ליכווע־געשעפטען מיט רייכע פריצים פון דער ראדאָמער אומגעגענד. מיט'ן אויסברוך פון דער גרויסער אייראָפּעאישער קריעג אין יאָהר 1914 האָבען די אַלע גרויסע פראָפיט־מסחרים אויפגעהערט. ה' ק. איז אריינגעפאַלען מיט א סך געלד. מיט'ן מאָמענט ווען ס'איז ערקלערט געוואָרען מאָביליזאציע און ס'איז דורך דער דאמאָלסדיגער רוסישער אָקופּאַציע מאַכט ארויסגעגעבען געוואָרען א מאָראַטאָריום, האָבען באלד אין די זעלבע צייט די רייכע פריצים, וועלכע ה' ק. האָט געליהען גרויסע סומעס געלד אויפגעהערט צו צאָהלען דעם פראָצענט צוזאַמען מיט'ן קרן און אין רייכען רחבה'דיגען הויז האָט זיך באלד אין יענעם מהומה־מאָמענט געלאָזט פיהלען א שטאַרקער קריזיס. אויך די וואלד־געשעפטען האָבען זיך באלד דערנאָך אָבגעשטעלט. צוליב די גרויסע ארמעען, וואָס האָבען געצויגען איבער די פוילישע וועלדער איז א אימה געווען צולאָזען זיך אהין אין וועג אריין. קיין שום סוחר האָט נישט געוואָלט רעזיקירען מיט'ן לעבען. איז דער וואַלד געשטאַנען ליידיג. דער יודישער שרייבער, וואָס ה' ק. האָט דאָרט געהאלטען איז אנטלאָפען פון וואלד און געבּרענגט זיך צו ציהען צוריק אין שטאָדט אריין. איז דער וואלד געבליבען הפקר אָהן שום אויפזיכט און די דאָרפישע איינוואָהנער פון ארום דאָרט האָבען געהאַקט און אונטערגעזויגען די ביימער צו פערהייצען זייערע שטובען און כאַלופּעס.

פון דעם אַלעם האָט אבער ה' ק. גאָרנישט געהאט קיין שום איינקויפט און צוליב דעם דאָזיגן קראַך איז ער צוזאַמען מיט זיין גאנצע פאמיליע געבליבען אָהן שום מיטלען צום לעבען און אויס גרויסע נויט און הונגער געצווינגען געווען ביסלעכווייז אויסצופערקויפען די טייערסטע חפצים און אפילו דאָס צירונג אויף ברויט און אויף א מלבוש א מאָהל צומאַכען זיינע אָנגעצערטעלטע און אין רייכטום ערצויגענע קינדער.

ה' ק. האָט געהאט צוויי זיהן און דריי טעכטער. נאָך יונגע מיידלעך. אין די גאָר גוטע צייטען האָט ער די טעכטער געלאָזט בילדען אין די מיינער פרויען־גימנאַזיום פון מאריא גיי..., די עלטערע, סאַלטשע, איז שוין געווען אין דער אכטער קלאס. אָבער צוליב

און עס איז קיין וואונדער נישט, האנדעלט עס זיך דאך וועגן די עגזיסטירענדע וועלט און וועגן איהר צוקינפט, איז עס דאך איינע פון די ערנסטסטע און אנגעיועהטאנסטע פראבלעמען אינ'ם מענשליכען לעבען.

די שיטה וועגען מאדערניזירען בכלל דאס לעבען האט אנהענגער און געגנער און אבער מאדערניזירט קיינער נישט דאס לעבען און די פארמען פונ'ם לעבען, ווייל דאס לעבען איז שטארקער פון יעדע קראפט, דאס וואס עס לעבט דאס ברויזט און געגען דעם וואס לעבט און ברויזט איז קיין עצה נישטא, דאס שלאגט זיך אינסטינקטיוו אדורך א וועג און קיינער קען אזא אינסטינקט נישט איינהאלטען, די אבער, וואס אינטערעסירען זיך מיט אט דעם פראבלעם, סיי די וואס וואלטען גערען, אז דאס לעבען זאל זיך פארמירען אויף די שיינקייט פון דער פערגאנגענהייט סיי די, וואס האלטען, אז דאס צוקינפטיגע לעבען וועט און מוז זיין שענער און בעקוועמער. אלע אבער, מוז מען פעסטשטעלען, מיינען דא נור צו געפינען דעם אמת און די אויסגעהאלטענקייט.

* * *

האס איז בנוגע די אלגעמיינע מענשהייט. מיר יודען האבען אבער אויך אונזערע לעבענס פארמען און טראדיציעס. אונזערע ספעציפיש-יודישע און געזעלשאפטליכע אינטערעסען, וועלכע מיר האבען אלע מאהל געיאוסט אפ צוהיטען. צו היטען מיר אויך היינט אפ אונזערע אינטערעסען? צי אינטערעסירט זיך ווער ביי אונז מיט'ן אמת פון דער געזעלשאפטליכקייט? צו אינטערעסירט זיך ווער ביי אונז אבצוגעבען א דין וחשבון פאר דער ברייטער יודישער געזעלשאפט? צי איז דען נישט אלץ, וואס הייסט „יודישע געזעלשאפט" הפקר פאר אינזערע פארשטעהער זעלבסט? צי דען ווערט די יודישע געזעלשאפט נישט אויסגענוצט פון די פארשטעהער אינזערע, וועלכע רייטען אויפ'ן רוקען פון די יודישע מאסען? צי דען האבען אט די רעפרעזענטאנטען אינזערע פעראנטווארטליכקייט פאר די אין וועמענס נאמען זיי רעדען און מיט וועמעס שטימען זיי זענען געוועהלט געווארען אין די אדער אין יענע אינסטאנץ?

עקלען מיר זיך דען נישט ווען מיר הערען וואס עס טהוט זיך אפ אין אונזערע קהלות, ארגאניזאציעס א. ד. ג. ווערען מיר דען נישט רויט פאר חרפה ווען מיר דערוויסען זיך וועגען פערשידענע סודות און אבמאכונגען ארום די בענקלעך-פאליטיק פון א שטאט-ראט אוי אנדערע פערשידענע אינסטיטוציעס, וועלכע קומען פאר בחדרי חדרים? און וויל מען דען נישט עוקר מן השורש זיין דעם, וועלכער שטעלט זיך געגען די פערשידענסטע געהיימע אבמאכונגען? און וויל מען דען נישט אין „חרם" אריינלייגען די מענשען, וועלכע האבען דעם מוט זיך געגענצושטעלען דעם עקרו? שפילען דען נישט ביי אונז די ערשטע פידעל אלע די, וואס בעהאלטען זיך און ענטלויפען פונ'ם אמת? פערנעמען דען נישט דעם אויבען אן אלע די, וואס הילען זיך איין אינ'ם מאנטעל פון שקר, חניפה, צביעות און אלערליי פאלשקייטען.

דאס אלץ איז שוין אזוי בולט ארויסגעקומען, די ראלען ווערען אזוי טאנדעט אויסגעפיהרט, אז עס שטעכט שוין אויס די אויגען פון די ברייטע יודישע מאסען און עס עקלט יעדען איינעם צו רעדען וועגען יודישען געמיזעכץ.

און מאכען מיר א פא־אלעל צווישען דער גרויסער אייראפעאישער וועלט, ווי אזוי זי וויל לעזען די צוקונפטיגע לעבענס-פראגען און ווי אזוי מען וויל זיי לעזען יעצט ביי אונז ווערט מען רויט פאר חרפה און מען מוז ווילענדיג נישט ווילענדיג ארצפלאזען דעם קאפ פאר בושה.

און פערגלייכען מיר דאס אמאליגע יודישע לעבען פון אונזערע אור-עלטערען און די אמאליגע דורות צו די יעצטיגע צייט, אין וועלכע מיר געפינען זיך ווייסען מיר זיך נישט וואו אהין צו טון בעת מיר דערמאנען זיך, אז אזוי זעט אויס דאס יודישע לעבען אין צוואנציגסטען יאהר הונדערט.

ל. ש—ן.

KINO „ODEON" w RADOMIU.

Od 17 do 20 Listopada

udało nam się uzyskać jeden z pierwszorzędnych obrazów sezonu p. t.

KOCHANKA

przepiękny dramat życiowy, osnuty na tle głośnej powieści A. BRODYEGO pod tymże tytułem. Treść, wykonanie, wystawa reżyserja walczą o palmę pierwszeństwa. Całość pierwszorzędna.

W rolach głównych: Prześliczna, wcielenie kobiecości urocza czeszka **EDDA CROY** i ulubieniec publiczności przemiły **Harry LIEDTKE.**

Od poniedziałku slynny obraz sezonu **KURJER CARSKI**

בעסטע שיפס קאמוניקאציע צווישען פוילען און קאנאדע

„באלטיק-אמעריקא-ליין"

עמיגראציע — ענינים ערלעדיגט

ביורא „ י ו ס "

קעלץ, קילינסקי גאס № 8

דעם שווערען מאטעריעלען קריזיס וואס האט זיך אנגערוקט אין זייער רייכער שטוב, האט זי געמוזט די גימנאזיע פערלאזען נישט געענדיגטערהייר. דאס זעלבע איז אויך געווען מיט איהרע צוויי יונגערע שוועסטערן. אויך זיי האבען געמוזט איבערדרייסען אין מיטען פון זייער שטודיום און בלייבען זיצען אין שטוב, צוהערענדיג דעם טאטענס קרעכצען און ביטערע זיפצען, מיט וועלכע ער האט בעקלאגט זיין ביטערען גורל.

ה' ק. טראץ זיין אריסטאקראטישקייט און וועלטליכקייט האט אין ערציהען זיינע קינדער, צומייסט פון זיינע יונגע מיידלעך, ארויסגעוויזען גרויס דעספאטישקייט און דיסציפלינארע שטרענגקייט. אפילו אין די גוטע צייטען האט אין זיין אריסטאקראטיש-חסידיש הויז געהערשט א אנגעשטייפטע אטמאספערע און שווערער ריגאר. ער האט שטרענג פערבאטען זיינע טעכטער צוגעהן שפאצירען מיט יונגעלייט. 9 אין אוונד האבען זיי געמוזט שוין זיין אין שטוב און מעהר נישט ארויסגעהן אין גאס. ה' ק. האט פאר זיינע טעכטער אבגעגעבען א בעזונדערען שענעם צימער און ער האט נאר ערלויבט דארט אריינצוקומען בלויז קאלעזשאנקעס און דורכאויס פערוועהרט זיינע מיידלעך צו האבען וועלכען ס'איז קאלעגיאלען קאנטאקט מיט יונגעלייט און קאלעגען.

ה' ק'ס יונגע מיידלעך האבען פיעל געליטען פון זייער טאטעד'ס דעספאטיזם. געהענדיג אין גימנאזיע האבען זיי זיך בעקענט מיט שילער און גימנאזיסטען און ווען יענע האבען פארגעלעגט ארויפצוקומען צו זיי מיט א וויזיט אין זייער וואהנונג, האבען זיי זיך שטענדיג געמוזט ארויסדרעהען מיט קינציגע אויסריידענישען און זיך ענטזאגען פון אזעלכע וויזיטען. דאס האט זיי גוט וועה געטוהן, אבער העלפען האבען זיי זיך נישט געקענט. אפילו צו שפאצירען געהען אמאהל מיט זייערע קאלעגען האבען זיי געמוזט אויסקלויבען א ארט הינטער דער שטאדט, כדי זייער שטרענגער פאטער זאל זיך נישט דערוויסען דערפון.

מיט'ן אנקומען אבער פון די שווערע צייטען און צוזאמען מיט דער אינערטרעגליכער מאטעריעל-קריטישער ענדערונג אין ק'ס הויז איז אויך אריינגעטרעטען א ראדיקאלע ענדערונג אין דעד הערשענדער דריקענדער דיסציפלין פון ה' ק. איבער זיינע טעכטער. ביסלעכווייז און לאנגזאם איז ק'ס שטרענגער ריגאר געבראכען געווארען און מיט זיינע אייגענער ערלויבניש און צו זיין אייגענער צופריעדענהייט האבען זיינע טעכטער בעקומען די פולע פרייהייט איבער זיך אליין. נאך מעהר. זייער פאטער ק. איז געווארען אבהענגיג אן זיי און נאר א דאנק זיי איז ער ארויסגעראטעוועט געווארען פון זיין קריטישער לאגע.

ווי אזוי איז דאס פארגעקומען?

גאנץ געוועהנליך. ווען די עסטרייכער זענען אריין נאכ'ן ארויסמארש פון די רוסען האבען זיי ווי אומעטום אויך אין ראדאם איינקווארטירט זייערע העכערע מיליטער-לייט אין פריוואטע וואהנונגען פון די שטאדטישע בירגער. איינעם פון אזעלכע קוואטירען, האט די עסטרייכישע קאמענדאנטור אויך רעקוויזירט ביים ה' ק. מ'האט ביי איהם אוועקגענומען דעם לעצטען סאלאן און עס אבגעגעבען פאר צוויי יונגע עסטרייכישע אפיצירען.

אין תחילת האבען די יונגע נייע סובלאקאטארען נישט געשמעקט דעם ה' ק. איהם האט זעהר געארט, וואס זיינע טעכטער ווארפען זיך צו-פיעל אין די אויגען פון פרעמדע יונגע מאנספערזאנען. ער האט קיין עצה נישט געהאט און געמוזט מסכים זיין. די יונגע מיליטער-לייט אין זעהר געפעלען געווארען די אינטעליגענטע סביבה. איבערהויפט האט זיי פעראינטערעסירט די בילד-שעהנע יודישע מיידלעך און זיי האבען זיך צוליב דעם אלעם שטארק בעמיהט ארויסצווייזען א סך העפליכקייט און קארעקטע האלטונג. דאס האט זעהר איימפאנירט דעם ה' ק. און ער האט זיך ביסלעכוויין איינגעוועהנט צו די פרעמדע געסט.

כ'שפיל נישט מעהר

צרות פון א ראדאמער.

איהר שפילט אויף דער לאטעריע? איך שפיל נישט מעהר! איך בין א פרינציפיעלער געגנער פון די אלע לאטעריע-שפילען, פון א לאטעריע-צעטעל אנטלויף איך ווי פון א פייער, א קאלעקטאר מייד איך אויס ווי פעסט.

אי, וועט איהר פרעגען: וואס איז דער שכל? וועניג יודען ווערען אויפגעריכט פון דער לאטעריע? וועניג קבצנים זענען שוין פון א צעטעלע נתעלה געווארען? ווי זאגט דער פסוק: „מקימי מעפר דל, מאשפית ירים אביון" טייטשען די קאלעקטארס: טאמער נעמט מען א צעטעלע. מוז מען בעצאהלען און אמאל פאקט מען טאקע די אמתע מאטניא, דער עיקר, ברודער, איז אבער דאס שטיקעלע מזל, האסטו מזל, קען דיך אין א פאסטען מיטוואך ארויס, אז די אויגען זאלען דיר איבערגעהן, אלא נישט, טאמער האט מען דיר אין הימעל אנגע'חתמ'עט צו בלייבען אני ואביון מגידזו, כאמער אין דיר אנגעצייכענט, אז דו זאלסט זיך מיט'ן דלות עלטערען אין פריידען. העלפט נישט קיין שום חכמות, דו בלייבסט א ליטעראט, דאס מיין איך — א קבצן ביז'ן טויט אריין.

יא, זעהט איהר. אקעגען דעם, וואס איהר זאגט הצלחה, ווי איהר קוקט מיך אן געהער איך צו דער צווייטער קאטעגאריע: צו די שלימזלדיגע הייסט עס, וואס איך זאל נישט טון און וואס איך זאל נישט מאכען, לויפט מיר מיין פשיאטשעל, דער דלות פאראויס.

האנדעל איך מיט אלפאזע אדער מיט באטיסטען, ווערט א פראכט, כאטש נעם טוה זיך אן דעם ווינטער-פעלץ.

האנדעל איך מיט וועליורען, מיט בייבער מיט בארנקעס און מיט פלוש — שיינט די זון, גיסט א פריהלינגס-רעגענדעל. נאר זיך אנצוטון דעם העלען זומער-אנצוג מיט'ן שטרויענעם קאפעליוש.

געה איך ארויס מיט'ן שירם—שיינט די זון, לאז איך דעם שירם אין דער היים, ווערט א מבול, א פערפלייצעניש, נאר זיך צו לאזען שווימען.

ווי איהר ווייסט, איז מיין אלטע א היים ויצערין, זי געהט פרינציפיעל נישט אין גאס און טאמער בעגעגענט מיך א בעקאנטע דאמע, און מיר פערקריכען אין א הינטער-אלעע פון נייעם גארטען — באך! ווי פון אונטער דער ערד וואקסט מיר פלוצלינג אויס מיין יודענע און מעסט מיך אן פון קאפ ביז די פיס מיט אזא קוק'ל, איהר זאלט פאר אזעלכע „קוק'עלעך" בעהיט און בעשערימט ווערען...

ווי איהר זעוט. געהער איך צו דעם סארט מענשען, וואס דער שלימזל פערלויפט זיי אייביג דעם וועג. נישטא קיין ברעקעל מזל, כאטש בעגראב זיך.

וועגען וואס מיינט איהר, דערצעהל איך אייך דאס אלץ? איך מיין עס אקעגען די לאטעריע. צוליב די לאטעריע זענען מענשען גליקליך געווארען, און איך בין פון דער לאטעריע אומגליקליך געווארען. און ביז'ן היינטיגען טאג בין איך די לאטעריע צרה נישט פטור.

איהר מעגט דאס הערען.

מיט א צייט צוריק ליג איך מיר אזוי אין בעט און טראכט, טראכט וועגען מיינע צייטיגע טעכטער. וועגען מיין בעמאלעוועטען קאלענדאר מיט נאטיצען, נאטיצען און נאטיצען, פון באנק פאלסקי, האנדעלס-באנק, מיט אדרעסען פון די רעיענטען, דאטעס פון צעלעגטע ראכעס פון „אוושאנר" און פון מאגיסטראט. כ'דערמאן מיך, אז א ליארע טאג וועלען די קליינע חברה'ניקעס אהיימגעשיקט ווערען פון דער שולע אויף א „עדפאטשינעק"... און פון א גמילת חסד איז נישטא וואס צו שמועסען, מ'האלט מיך נישט פאר אזא געוואלדיגען כרימיסט

ליג איך אזוי און טראכט מיר: איי, ווען איך געווין אזוי א פאר טויזענד זלאטעס, איך וואלט געלאכט פון דער וועלט, קודם כל וואלט איך משלח געווען די קאסמאטעריע, דאס מיין איך: מיינע טעכטער פין שטוב, כ'וואלט פטור געווארען פון מיין מלאך המות — דעם בעמאלעוועטען קאלענדאר, וואס שטעכט מיר אויס די אויגען און גיט מיר קיין רוה נישט, הקיצור, איך וואלט, און וואלט, און מיטען דערינען, ווי איך ליג אין קלער, פליהט מיר א דורך א גליקליכער געדאנק, כ'וועק אויף מיין יודענע: כאנטשע, כ'האב עס!

וואס האסטו? שלימזל מיינער, כאפט זיך אויף מיינע מעהר טויט ווי לעבעדיג.

כ'האב, זאג איך א פלאן, ווי אזוי מען זאל זיך ארויסבעקומען פון דער בלאטע: מיר וועלען ארויסלאזען א קלאנג, אז עס איז אונז ארויס דאס גרויסע געווינס, וועל איך ווערען א בסוח, מ'וועט מיר אנביטען פערשידענע געשעפטען, כ'וועל קריגען סחורה אויף טשאפ, און אז איך וועל ארייננכאפען די אמת'ע מטבע וועל איך אפזונגען דעם צווייטען פסוק פון שיר השירים. כ'וועל דיך, מיין הייב ארויסשטעלען מיט דער אינטערציזיע אויף די שולר און קלאגט מיך אלע צום „ונתנה תוקף"...

הקיצור, וואס זאל איך אייך דערצעהלען. אין משך פון א חודש צייט, האט מען מיך בעשיט מיט סחורה, דער קצב, דער בעקער, דער שניידער, יא געלד, נישט געלד, מ'האט זיך געבעטען. היינט חתנים פאר אלדע גוטע יאהר, מ'האט נישט געפרעגט וויפיל מ'האט זיך נישט געשטעלט קיין „סטאלע צענא". מיט אמאל האבען זיך די „אידעאלנע" חתן-בחורים זיך פערליבט אין מיינע טעכטער איבער די אויגען.

איז דאך שוין גוט. אויב איהר מיינט אזוי האט איהר א גרויסען טעות. אויך דאס מאל איז דער שלימזל פארויסגעלאפען. איהר מעגט עס הערען:

קודם כל: דער ווירט, ווי נאר ער האט זיך דערוואוסט פון מיין „געווינס" האט ער געהויבען ס'דירה-געלד, און פערלאנגט ס'גאנצע געלד ביז'ן לעצטען קווארטאל. סך הכל א פאר זעקס קווארטלעך.

ווער דען, האט ער גע'טענה'ט, זאל בעצאהלען? גבירים, זאגט ער, דארפען בעצאהלען פאר די ארימע לייט, און הלמאי זאל איך זאגען, ער איז דאך פארט גערעכט.

שפעטער האט זיך געיאוויעט א נאהענטע קרובה: זי דארף חתונה מאכען א טאכטער, איז זי געקומען צום „רייכען פעטער", ער זאל איהר בייהילפיג זיין.

פון דאן אן רוהט נישט די טהיר, פון ארבע פינות העולם זוכען זיך אויס ארימע יתומים און ארימע כלות, מ'ברענגט „יחוס בריף", מ'ווייזט מיר אויף, אז איהר עלטער-באבע מיט מיין שטיפזיידע זענען געווען גליד-נעשוועסטערקינדער.

איצט פעראיינען: פון אלע פעראיינען בעקום איך אויפרופען, מיט דעקלאראציעס, מ'בעשטימט מיך אלס עהרענמיטגליד און דער עיקר — כסף!

נאר דאס אלץ בין איך אייך שוין מוחל, ווי זאגט איהר? כ'דארף דאך ניט זיין ערגער ווי אנדערע גרויכע נייע גבירים, וועלכע האבען א פליוס אין די אויערן, ווען מ'קומט צו זיי נאך א נדבה פאר א וואוילטעטיגקייטס-צוועק...

חען נישט די לעצטע צרה:

פון מיין „גליק" האט אויך געוואויר געווארען די „איזבא סקארבאווא", האט מען דארט גענומען נישטערען אין דעם „ספר הזכרונות". מ'האט אויפגעמישט די אלטע חטאים. צוזאמענגעצויגען א סך-הכל, און מיר צוגעשיקט א „קוכען", אז די אויגען זענען מיר איבערגעגאנגען.

דערהאלטענדיג די דאזיגע „מתנה" לויף איך אוועק צום נאטשעלניק: אדוני פריק, זאג איך, פון וואנען זאל איך בעצאהלען אזא מאיאנטעק? „יעסטעם" זאג איך „סטאביליזאיואנעם קופצעם".

„זנאמי שען", פעטערשי. ענטפערט דער נאטשאלניק, „א וויעלקא וויגראנא קטא חיגראלז?" שטעלט ער אויף מיר אויס א פאר אויגען.

הקיצור, וואס זאל איך אייך א סך מאריך זיין, גאנצע טעג און נעכט געסט, קרובים פון ניינצעהנטען דור, אלמנות, כלות, יתומים, דעלעגאציעס פון פעראיינען, מ'בענשט און מ'שעלט מיך מיט די ביטערסטע קללות, מ'וועצט אין די טיר און אין די פענסטער, געוואלדען און געשרייען, דער ווירט האט אנ'עקסמיסיע אין דער טאש, און די לאקאטארען זענען צופרידען: א ביטער שלח-מנות, זאגען זיי, אזא טרפה נער ביין, בעקומען אזא פערמעגען, און

ניסט קלערענדיג מעהר. ווי זיין שטייגער, פון אויסטערלישע זאכען וועגען זיינע טעכטער.

אין א געוויסע צייט נאכ'ן ארייננציהען זיך דארט פון די עסטרייכישע אפיצירען איז געווארען ביי ק. אין וואהנונג א אריינגייה שטוב פון בעקאנטע ראדאמער מענשען. ווי זענען געקומען אין קאנצעסיע אנגעלעגענהייטען צו די לייטענאנטען, וועלכע זענען געווען העכערע בעאמטע אין דער ראדאמער קרייז קאמענדע. צווישען די אריינגעקומענע האבען זיך אויך ענדליך אנגעהויבען בעווייזען בעקאנטע קאלעזשאנקעס פון ק.'ס טעכטער. אויך זיי זענען געקומען אין די זעלבע אינטערעסען מיט ביטעס צו די לייטענאנטען אויף פערשידענע קאנצעסיעס.

אין טאקע אט די פאסאזשירען, וואס זענען געזעסען אויף דער דראשקע, וועלכע איז נאכגעפאהרען די קאטש אויפ'ן ווארשאווער שאסעע. וואו ס'זענען געזעסען די מאדאם ב. מיט'ן אבערלייטענאנט און איהרע דריי טעכטער— זענען געווען נישט קיין אנדערע ווי די צוויי יונגע אפיצירען, די סוב-לאקאטארען פון ה' ק. מיט עטליכע ראדאמער פרויען און מיידלעך, וואס זענען געקומען אין ק.'ס וואהנונג נאך קאנצעסיעס.

(פארטזעצונג קומט)

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אין ראדאם ווערט ווידער לעבעדיג און לוסטיג.

(אין דער גמינע ציהט זיך שוין א בעראטונג א גאנצע וואך — אויך דער בירגער-פעראיין האלט אן גרויסע פערזאמלונגען.

ווי מיר ווערען נעוואויר, האט ה' קעניגסבערג צוריק איבערגענומען נאך א לענגערע הפסקה דעם פרעזעס-אמט פון דער גמינע-פערוואלטונג. פאר'ן איבערנעמען צוריק דעם דאזיגען אמט, האט ה' קעניגסבערג כסדר עטליכע טעג נאכאנאנר קאנפערירט מיט די ציוניסטישע און ארטאדאקסישע פראקציעס. די פערט-אקטאציעס זענען תחילת געפיהרט געווארען מיט יעדען דאזאר פון די דערמאנטע פראקציעס בעזונדער. נאך דער אידיווידועלע פערשטענדיגונגען האלט ה' קעניגסבערג אן געמיינזאמע בעראטונגען מיט די דערמאנטע גמינע-פרנסים. די בעראטונגען ווערע'ן געהאלטען שטרענג פערטרויליך און קומען פאר שוין א גאנצע וואך אין גמינע-לאקאל.

ווי מיר דערוויסען זיך שטרעבט ה' קעניגסבערג דורך זיינע אבגעהאלטענע בעראטונגען צו פערזיכערען זיך מיט א מעהרהייט און דאן צוטרעטען רעאליזירען די נייע וואהלען אויף א רב.

מיט דער האנדווערקער-פראקציע און אויך מיט דעם ציוניסטישען דאזאר ה' מ. ל. פישמאן ווערען קיין אונטערהאנדלונגען נישט געפיהרט און זיי קומען אויך נישט אין בעטראכט צווישען די בעטייליגטע אין די בעראטונגען.

דער ניי-געגרינדעטער בירגער-פעראיין שלאפט אויך נישט און האלט אן שוין א גאנצע וואך גרויסע פערזאמלונגען וועגען פערשידענע שטאדטישע און קהלה-ענינים.

פון האנדווערקער-קלוב

דער צענטראלער האנדוו.-פערבאנד ווארענט אלע איהרע אפטיילונגען, אז דער לעצטער טערמין פון דער רעיעסטראציע איז בעשטימט ביז'ן 1-ען דעם 12-טען חודש. דער טערמין איז אן ענטגילטיגער. צוליב דעם, מאכט דער האנדוו.-קלוב אויפמערקזאם די יעניגע האנדווערקער, וועלכע האבען זיך ביז יעצט נישט פעריעסטרירט, זיי זאלען אונבעדינגט מעלדען זיך אין סעקרעטאריאט פון קלוב יעדען טאג (חוץ פרייטאג-צונאכטס) פון 7—9 אוונער.

מיר בעמערקען, אז דעם 1-טען דעצעמבער איז דער לעצטער טערמין פון דער רעיעסטראציע און, אז א ווייטערע פערלענגערונג איז אונמעגליך. ווייל דאס געזעץ גייט אריין אין קראפט דעם 15-טען דעצעמבער ה. י.

אויך דארפען קומען די אלע האנדווערקער, וועלכע האבען זיך שוין פעריעסטרירט און נאכקאנטראלירען די רשימות און איבערצייגען זיך צי זיי געפינען זיך אין די רשימות.

נאכקאנטראלירען קאן מען אין די זעלבע שעה'ען וואס רעגעסטרירען.

די פערוואלטונג פון קלוב פאדערט אויף אלע מייסטער, וועלכע האבען לערן-יונגלעך, אז זיי זאלען אונבעדינגט שיקען די לערן-יונגלעך אויף די פאכאווע אווענד-קורסען. פון 25-טען ד. ח. אן וועלען ווערען די ווערקשטעלען קאנטראלירט און די מייסטער וועלען בעשטראפט ווערען.

פערשרייבען אויף די פאך-קורסען קאן מען זיך אין גימנאזיום „פשיאטשול ווערזי" קילינסקא 13, אין די שעה'ען פון 7—9 אוונד.

די פייערליכקייט לכבוד דער אונאבהענגיגקייט פון פוילן.

צוזאמען מיט אלע שטעדט אין פוילען האט אויך ראדאם פאריגען פרייטאג געפייערט דעם 9-ען יאהר-טאג פון פוילען'ס בעפרייאונג און אבהענגיגקייט.

ווי אומעטום, איז אויך היע די פייערליכקייט אויסגעפאלען זעהר אימפאזאנט. אלע הייזער זענען א גאנצען טאג געווען דעקארירט מיט די פוילישע נאציאנאלע פעהנער. די געביידעס פון די סטאראסטווא, מאגיסטראט און אנדערע רעגירונג'ס-אינסטיטוציעס זענען געווען הערליך בעפוצט און בעלויכטען דורך פערשידענפארביגע עלעקטרישע לעמפלעך, וואס האבען געמאכט א זעהר אנגענעהמען איינדרוק. 10 אין דער פריה אין אויפן פלאץ 3 ער מאי פארגעקומען א מיליטערישער פאראד, וואו ס'זענען אנוועזענד געווען דעלעגאציעס פון פערשידענע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. אין קינא „קארטא" איז 4 אזייגער נ. מ. פארגעקומען א אקאדעמיע און אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" איף דער עלעקטרישער אויסשטעלונג און אין די קינא'ס איז צווישען די אנטראקטען געהאלטען געווארען רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון דאזיגען היסטארישען טאג.

פון 10 ביז 12 פארמיטאג זענען אלע געשעפטען געווען געשלאסען אלס אויסדריקליכער צייכען פון פערעהרונג דאס אנדענקען פון פוילען'ס בעפרייאונג.

אין דער שטאדטישער שוהל איז אין דער זעלבער צייט אבגעריכט געווארען א פייערליכער גאטעס-דיענסט און ס'זענען געהאלטען געווארען רעדעס מעניני דיומא.

בריעף אין רעדאקציע.

ג. ה' רעדאקטאר!

ערלויבט מיר גיטיגס אין אייער וו. צייטונג אויפצוקלערען פאלגענדעס:

אין „ראדאמער קעלצער לעבען" נומ. 42 (132) שרייבט דער גמינע-בעאמטער, ה' רובינליכט, אז ער האט בעשלאסען מיך צו רופען צו א דין תורה. איך ערקלער, אז דאס איז נישט אמת, גאר אז די דין תורה האב איך געפאדערט פיל מאהל. דער גמינע בעאמטער, ה' פלאמענבוים, קאן זיין א עדות אז איך האב דורך איהם גערופען דעם ה' רובינליכט צו א דין תורה. איך האב אויסער דעם זיך געווענדעט צו דער גמינע מיט א ביטע, אז איך וויל האבען א דין תורה מיט'ן ה' רובינליכט פאר פריוואטע מענשען. ווען איך בין געקומען אין גמינע און געפרעגט דעם ה' מוליער וואס עס ווערט מכח מיין נעפאדערטער דין-תורה האט ה' מוליער, אנשטאט מיר צו געבען א ענטפער, האט ער מיך בעליידיגט און געהייסען מיך פערלאזען דעם גמינע-לאקאל, ערקלערענדיג, אז כל זמן ער איז דאזאר האט ער צו זאגען און אז די גמינע איז זיינע. ערשט נאך מיינע פיעלמאהליגע פאדערונגען און התראות, אז איך וועל נישט שענקען די מעשה נבלה פון דעם פאטש איז דער זעלבער ה' רובינליכט געצווינגען געווען צו האלטען מיט מיר א דין תורה. פערלאנגענדיג אבער דערביי, אז די ד"ת זאל דורכאויס פארקומען אין גמינע. אויף וואס איך האב מסכים געווען. בשעת די דין תורה האב איך אבער בעמערקט ווי ווי מיין בורר פערטיידיגט מיך גארנישט, נאר, ווערענדיג בעאיינפלוסט פון צווייטען צד, וואס איז בעשטאנען פון ראבינאט און דאזארעס, האט ער זיך אונטערגעגעבען. האב איך דעריבער באלד ערקלערט נאך איידער דאס בית דין האט זיך בעראטען און נאך פאר'ן ארויסזאגען דעם פסק אז איך בעט די דין תורה אבצולעגען, ווייל איך וויל מיר צוזעצען א צווייטען בורר. איך ערקלער, אז פיעל פריהער איידער דער פסק איז ארויסגעזאגט געווארען האב איך בפירוש געמאלדען, אז איך בין נישט מסכים און אז איך וועל זיך נישט אונטערשרייבען. און איך האב זיך ווירקליך נישט אונטערגעשריבען. נישט קוקענדיג דערויף, וואס איך האב מיין פריהערדיגען בורר אבגעווארפען, האט יענער זיך יא אונטערגעשריבען און מ'האט ארויסגעזאגט דעם פסק, דאס מיר, ס'הייסט, איך און דער גמינע-בעאמטער, ה' רובינליכט זאלען זיך איבערבעטען און א חוץ דעם זאל איך איבערבעטען די גמינע.

איך ערקלער, אז איך קאן מסכים זיין די גמינע איבערצובעטען (חאטש איך פיהל נישט, אז די גמינע זאל זיך האבען בעליידיגט דורך דעם באי פון פאטש) נאר בתנאי די דין תורה זאל פארקומען נאך א מאהל פאר פריוואטע מענשען און נישט אין גמינע, און וואס יענע וועלען פסק'ענען וועל איך מקיים זיין. איך ערקלער נאך א מאהל, אז דער פריהערדיגער פסק האט קיין ממש נישט, ווייל איך האב זיך אויף איהם נישט אונטערגעשריבען.

שלמה גינסבורג.

וויל נישט צאהלען קיין דירה-געלד.

דאס ביסעל מעבעל איז בעקלעבט פון „אוישאנד". אלע טאג אנדערע ליציטאציעס, זיבען מאל אין טאג אנדערע סעקוועסטראטארען מיט אנדערע זאיענטשעס. איך לויף ארום צווישען עולם ווי א געס'ם'טער: געוואלד, שריי איך, ס'איז א ליגען! כ'בין דאך דער אייגענער קבצן וואס כ'בין געווען! וואס האט איהר זיך אנגעזעצט אויף מיינע יאהרען, גזלנים! מערדער! כ'וועל מיר א מעשה אנטוהן, לאזט מיך לעבען, לאזט מיך.

פון לאטעריע זענען מענשען גליקליך געווארען, און איך בין פון לאטעריע אומגליקליך געווארען, פון לאטעריע אנטלויף איך ווי פון פייער.

איך שפיל נישט מעהר!

י. אב—נעק.

פון שטאדט-ראט

עהערגעכטען מיטוואך, איז פארגעקומען א זיצונג אין שטאדט-ראט. אויף דער טאג-ארדנונג איז געשטאנען א רייהע פונקטען צו בעטראכטען. צווישען זיי האט פערנומען דאס וויכטיגסטע ארט דער מאגיסטראט-פארשלאג צו בעשטימען א צוגאב בודזשעט פון 1.4 1927 ביז'ן 31.3 1928 אויף א סומע פון א קנאפען האלבען מיליאן זלאטעס. דער מאגיסטראט-פארשלאג ווערט מאטיווירט דערמיט וואס א גאנצע רייה סובווענציען, וועלכע זענען פרעלימינירט אין פריהערדיגען בודזשעט זענען ביים רעאליזירן זיי, פיעל איבערגעשטיגען זייער בעשטימטער הויך.

ביים דאזיגען פונקט נעמט א ווארט דער פארזיצענדער פון דער פינאנץ-קאמיסיע, ער רעפערירט אלע בודזשעט-פאזיציעס און שלאגט פאר אז א טייל פון זיי זאלען רעדוצירט ווערען. זיין פארשלאג ווערט גענומען אין אכט און ס'ווערען רעדוצירט א רייהע פאזיציעס צווישען זיי אויך די סובסידיע פון 300 זל. פאר'ן דענקמאל אויפ'ן קבר פון יודישען העלד בערעק יאסעלעוויטש.

ווי בעוויסט האט זיך געשאפען אין קאצק (הערט געפינט זיך דאס קבר פון יאסעלעוויטש) א קאמיטעט אונטער'ן פראטעקטאראט פון מארשאל פילסודסקי. און נאך מיניסטארען, צו בעהערע ראס אנדענקען פון דעם פויליש-יודישען העלד מיט א אייביגען דענקמאהל, דער דאזיגער קאמיטעט האט וועלענדיג זיך פארשאפען דעם נויטיגען פאנד אויף דעם, געווענדעט זיך צו פערשידענע קאמונאלע אינסטיטוציעס, צווישען זיי אויך צו דעם היגען מאגיסטראט וועלכער האט בעשטימט אין פריהערדיגען בודזשעט א סובסידיע פון 300 זל. ביים רעדוצירען איז פון די 300 זל. נאר בעשטימט געווארען 100 זל.

נאך די קליינע רעדוקציעס בלייבט אבער די פראגע פון צוגאב-בודזשעט ווייטער אקטועל און עס ענטוויקעלט זיך דעריבער א לעבהאפטע דיסקוסיע. ראטמאן גאיעוויטש (רעכטע) איז געגען דעם צוגאב-בודזשעט. מאטיווירענדיג, אז די שטאדט איז שוין גענוג בעלאסטעט און מ'קאן איהר נישט בעשווערען מיט דעפיציטען. אויב דאס סיסטעם פון צוגאב-בודזשעטען — ערקלערט ראטמאן גאיעוויטש — זאל בלייבען אנגענומען און מ'זאל זיך רערמיט קאנען בענוצען אלע פאר מאנאטען ווערט זיך צום סוף יאהר ארויסשטעלען אז דער יעהרליכער בודזשעט פון מאגיסטראט ווערט אנשטאט די בעשטימטע 5 מיליאן, בעטרעפען 7 מיליאן זלאטעס. ער פאדערט דעריבער דעם דאזיגען פארשלאג צוריק איבערצושיקען אין דער בודזשעט-קאמיסיע. ה' גאיעוויטש'עס געגנערישע שטעלונג געפונט נישט קיין אונטערשטיצונג און נאכ'ן רעפערירען פון וויצע פרעזידענט, ה' אושעמבא, וועגען דער נויטווענדיגקייט פון אזא צוגאב בודזשעט ווערט ביי דער אבשטימונג דער מאגיסטראט פארשלאג איינשטימיג אנגענומען. (אויסער די איינציגע געגנערישע שטימע פון ה' גאיעוויטש.)

ביים בעהאנדלען דעם פארשלאג פון דער פינאנץ-בודזשעט-קאמיסיע וועגען צוטיילען אנ'הנחה די וואהלטהעטיגע אינסטיטוציע פאר'ן בענוצען וואסערלייטונג ווערט אנגענומען, אז די זעלבע אינסטיטוציעס בעקומען אנ'הנחה און זיי וועלען צאהלען פאר א מעטער וואסער נאר 30 גראשען, אנשטאט 50 גר. ווי עס איז דער טאריף פאר אלע.

נאך דעם פונקט ווערט בעטראכט די פעטיציע פון דער פאמיליע ברילאנט וועגען בעשטימען פאר איהר אנ'איינמאליגע סובסידיע פון 5000 זל. (מיר האבען זיינער צייט שוין אויספיהרליך געשריבען וועגען דעם)

די יורידישע קאמיסיע, צו וועלכער דער ענין איז איבערגעשיקט געווארען אויף דער פריהערדיגער זיצונג, פון שטאדט-ראט און וועלכע האט זיך דערמיט פערנומען, זאגט זיך ארויס אז די מאטיוען, וואס די פאמיליע ברילאנט גיט-אן כלפי די רעקוויזירטע זאכען האבען קיין גרונד נישט, מחמת נאכרעס ווי זי האט פעסטגעשטעלט זענען די שטעמפלען אויף די קוויטעס פון די רעקוויזיציעס נישט פון מאגיסטראט, נאר פון דער אקופאציע מאכט.

דער שטאדט-ראט, נעמענדיג אין אכט די 7 יעהריגע טהעטיגקייט פון ה' ברילאנט אלס ראטמאן און דערנאך אלס וויצע-פרעזעס אין שטאדט-ראט, בעשליסט אבער צוגעבען פארשוס דער פירמע ברילאנט ביי פערשידענע אינסטאלאציעס, וואס דער מאגיסטראט וועט דורכפיהרען אין שטאדט.

דער בעריהמטער זינגער גרושטשינסקי אין ראדאם.

היינטיגען שבת צו-נאכט, וועט אין טעאטער „ראזמא-טאשטשי" אויפטרעטען זוויף אין קאנצערט דער בעריהמטער טענאר פון דער ווארשאווער אפערע, ה' גרושטשינסקי. בעגלייטען אויפ'ן קלאוויר וועט דער בעוויסטער געוו. דיריגענט פון דער אפערע, הירשפעלד.

דער קאנצערט האט ביי אלע היגע מוזיק-מעלאמאנען און געזאנג-ליבהאבער ארויסגערופען גרויס פעראינטערעסירונג.

די גמינע ווערט אויפגעפאדערט רעגולער אויסצוצאהלען דעם ה' קעסטענבערג זיינע פענסיעס.

פאריגע וואך האבען זיך איבער'ן שטאדט פערשפרייט קלאנגען, אז די גמינע האט געקריגען א „זאכשימאניע" פון מיניסטעריום נישט אויסצוצאהלען דעם ה' קעסטענבערג זיינע פערלעגענע. ווי אויך די פון איצט-בעשטימטע פענסיע. ווי ס'האט זיך דערנאך ארויסגעוויזען, זענען די קלאנגען געווען נישט קיין ריכטיגע, נאר זענען ארויסגערופען געווארען צוליב דעם, וואס די גמינע האט אויפגעהאלטען דאס אויסצאהלען די פענסיע דעם ה' קעסטענבערג מיט א וואך צייט. צוליב דער דאזיגער צעגערונג האט די גמינע די טעג דערהאלטען פון דער סטאראסטווא א אויפפאדערונג אויסצוצאהלען דעם ה' קעסטענבערג זיינע פענסיעס, אזוי די פערלעגענע און די פאר'ן יעדען חודש אנגעפאסענע, אין דער ריכטיגער צייט, אהן שום אבשלעפונג, ווייל אין געגענפאל, וועלען די פענסיעס איינגעמאהנט ווערען פון דער שחיטה-איינקונפט.

די קלאנגען וועגען דער „זאטשעמאניע" נעמען זיך דערפון, וואס אין בודזשעט אויפ'ן היינטיגען יאהר 1927 האט די גמינע נישט אריינגעשטעלט קיין פענסיע פאר'ן ה' קעסטענבערג אויס דעם מאטיוו, וואס זי פיהרט-איין א פראצעס אין טריבונאל געגען דעם, וואס די קעלצער וואיעוואודסטווא האט בעשטעטיגט דעם ה' קעסטענבערג אלס מורה הוראה. די גמינע האט דעם בודזשעט שוין איינגעשיקט אין מיניסטעריום און די, וואס גלויבען אין די „זאטשעמאניע", פערזיכערען, אז די גמינע האט אלע אויסזיכטען. אז דער בודזשעט זאל דורכ'ן מיניסטעריום אנערקענט ווערען אהן די פאזיציע פאר דער פענסיע פון ה' קעסטענבערג אלס מורה הוראה, נישט קוקענדיג דערויף, וואס די ראדאמער סטאראסטווא און די וואיעוואודסטווא אין קעלץ האט אייפמערקזאם געמאכט די גמינע אריינצושטעלען די פענסיע פון ה' קעסטענבערג אין בודזשעט פון לויפענדען יאהר.

ביי נירען הארן-בלאסען אין מאסטדארמליידען לינדערט דאס נאטירליכע ביטערוואסער „פראנץ-יאזעף" אויס העפטיגע שטוהל בעשווערונגען אין א קורצע צייט. ספיציאל-צייגנישען בעשטעטיגען, אז דאס וואסער **Franciszka Józefa** איז אהן שמערצען א ערלייכטענדעס ווירקונגס-מיטעל פאר אלט און יונג. צי פעסגעזעצטע געברויך בעזונדערס גוט געאייניגט איז.

פון דער קולטור-קאמיסיע ביים האנדוו.-קלוב אין ראדאם.

אויף דער זיצונג פון 16 ד. ח. איז בעשלאסען געווארען צווישען אנדערעס צו בענייען די פארלעזונגען יעדען פרייטאג צו-נאכטס אויף פערשידענע טעמעס. די ערשטע פארלעזונג קומט פאר 25 ד. ח. 7 אז.

עס איז אויך בעשלאסען געווארען צו שאפען א דראמאטישען-קרייז אונטער דער אנפיהרונג פון בעוויסטען רעזשיסער ה' לאטע.

עס איז אויך דורך די קולטור-קאמיסיע איינגעקויפט געווארען א גרעסערער טראנספארט ביכער פון די נייעסטע אויסגאבען (פוילישע און אמעריקאנער).

קעלצער אבטיילונג.

א יוביליאום-פייערונג פון א יודישער באנק-אינסטיטוציע.

די קעלצער סוחרים-באנק פייערט דעם זונטאג דעם 15-יעהריגען יובילעאום פון איהר ענטשטעהונג. די באנק וועלכע איז איינער פון די ערשטע יודישע בענק אין קעלץ האט דורך די צייט פון איהר עקזיסטענץ פיעל אויפגעטהון פאר יודישע סוחרים-קרייזען. מען דארף דעריבער בעגריסען א יובילעאום פון אזא נוצליכער קרעדיט-אינסטיטוציע און איהר צו ווינשען פיעל ברייטערע קרעדיט-אקציע פאר די יודישע סוחרים אין קעלץ.

די פייערונגען פון 11־טען נאוועמבער.

פרייטאג דעם ניינטען יאהרטאג פון דער פוילישער אונאבהענגיגקייט זענען אין שטאדט פארגעקומען פייערליכקייטען.

באלד אין דער פריה האבען אבטיילונגען מיליטער, ווי אויך די פייערלעשער מארשירט מיט זייערע ארקעסטרעס צום פלאץ פון דער הייליגער מאריע, וואו עס פארגעקומען א גאטעסדינסט נאך וועלכער עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון דעם טאג. נאכהער איז פארגעקומען א דעפילאדע פארן וואיעוואדע און די פארשטעהער פון מיליטער אין דער דעפילאדע האבען זיך בעטייליגט דער גאנצער מיליטערישער גארניזאן, ווי אויך די פייערלעשער און סקויטען־ארגאניזאציעס.

פארנאכט איז אין לאקאל פון „סאלאס" פארגעקומען אן אקאדעמיע.

אין דער שטאדם־שוהל איז אויך אבגעריכט געווארען א תפלה דורכ'ן קאנטאר וויינער, נאך וועלכער עס האבען גערעדט דער רב ראפאפארט און דער פראפעסאר פאזנער. מיט'ן זינגען פון דעם פויל'שען הימן איז די פייערונג געענדיגט געווארען.

מצד דער מאכט זענען אין דער שוהל אנוועזענד געוועזן דער קעלצער פאליצײ־קאמיסאר און א פּזשאדאווניק.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון די יודישע הויזווירטען אין קעלץ.

זונטאג דעם 13־טען ד. ח. איז אין לאקאל פון סוחרים־פעראיין פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון די קעלצער יודישע הויזווירטען. א גרויס פערווינדערונג האט ארויסגערופען דער פאקט וואס אויף אזא וויכטיגע פערזאמלונג איז געקומען א קליינע צאל הויזווירטען.

דער פעראיין צעהלט העכער 550 מיטגלידער און אלע זענען רעגיסטרירט אין דאך איז צו בעמערקען אזא נישטיגע פעראינטערעסירונג מיט פראגען, וועלכע האבען א וויכטיגע בעדייטונג פאר הויז־אייגענטימער. אויסער די אלגעמיינע פראגען, ווי אויך די וואהלען פון א נייער פערוואלטונג איז אויפ'ן טאג־ארדנונג געוועזן א פונקט וועגען שאפען א אייגענע קאאפעראטיווע קרעדיט אינסטיטוציע. אויך די פראגען וועגען די שטייערן סיי די מלוכה'שע און סיי די קאמונאלע וואלטען געדארפט ארויסרופען א גרעסערן אינטערעס מצד די יודישע הויז־אייגענטימער. דער פעראיין האט פאר'ן לעצטען יאהר לויט דעם בעריכט דאך עפעס אויפגעטהון און וואלטען בראש געשטאנען פערזאנען מיט מעהר ערפאהרונג און מיט א גענוגענדען מאראלישען אויטאריטעט. וואלטען די יודישע בעלי־בתים אין קעלץ פערשפארט צו איבערטראגען פערשידענע שיקאנען. און א דאנק א פאר ענערגישע יונגע לייט ווי די ה"ה וויגנאנסקי און רייזמאן האט מען געהאט די מעגליכקייט צו הערען, אז עס עקזיסטירט א יודישער פעראיין און טהוט אלץ ליוט זיינע כחות. דעריבער איז דער בעריכט אויסגעהערט געווארען מיט גרויס אינטערעס און די אלע אינטערווענצען און דעלעגאציעס האבען דאך עפעס אויפגעטהון פאר די יודישע בעפעלקערונג אין קעלץ.

דער ביז־יעצטיגער פארזיצענדער פון פעראיין איז געוועזן ה' ראטמאן. וועלכער האט צוליב געוויסע סיבות זיך אבגעזאגט, דאך פאר זיין טעטיגקייט ביז יעצט קומט איהם א גרויסען דאנק.

צוליב דעם וואס צו דער אלגעמיינער פערזאמלונג. וועלכע ווערט אנגערופען שוין צום דריטען מאל איז געקומען א קליינער עולם, טראגען ארייון איינינע מיטגלידער א פארשלאג אבצולעגען די פערזאמלונג אויף צוויי וואכען. דער פארשלאג ווערט איינשטימיג אנגענומען. מיט א ווענדונג פון דעם פארזיצענדער פון דער פערזאמלונג ה' קאופמאן, אז די בייזייענדע זאלען זיך מער אינטערעסירן מיט דער צוגרייטונגס־ארבייט צו דער נעכסטער אלגעמיינער פערזאמלונג, זעהן צוציהען מעהר מיטגלידער און ארויסרופען ביי זיי א גענוגענדען אינטערעס, ווערט די אלגעמיינע פערזאמלונג געשלאסען.

פונ'ם פערבאנד פאר'ן ארבייטענדען ארץ־ישראל.

ניט קוקענדיג אויפ'ן שווערען קריזיס אין און ארום א"י. איז דאך דער פערבאנד כסדר אקטיוו און טהעטיג.

נאכדעם ווי ס'איז דורכגעפיהרט געווארען א געהעריגע אויפקלערונגס־ארבייט אין די ארגאניזאציעס, וועלכע האבען אן אבליגאטאריש־פאזיטיווע בעציהונג צום ארבייטענדען א"י, ווי צ. ב. דער „החלוץ", „השומר" און אנדערע — איז דער פערבאנד'ס קאמיטעט צוגעטרעטען צו אויכערליכער פראפאגאנדע־טהעטיגקייט.

אזוי זענען לעצטענס א רייה עלטערע ח"ח, אקטיווע אויפ'ן פראפעסיאנעלען געביעט — בעאויפטראגט געווארען צו פראפאגירען די אויפגאבען פון פערבאנד אינ'ם פראפ. פעראיין, פון ערנעהרונג'ס־אינדוסטריע (פליישער און בעקער), האנדעלס און ביורא־אנגעשטעלטע און האלץ־אינדוסטריע־ארבייטער. אונאבהענגיג דערפון ארדענט דער פערבאנד אין די נעכסטע טעג א פאנטען־לאטעריע מיט פערשידענע וויכטיגע געווינסען, צו א גאנצע רייהע אינטערעסאנט ביכער. די הכנסה איז בעשטימט אויפ'ן פאלעסטינער ארבייטער־פאנד (קופת פועלים ארץ־ישראלית).

האבענדיג אין זין די איבערגעגעבענע ארבייט פונ'ם פערבאנד, די עפאכע־מאכענדע טהעטיגקייט פון דער הסתדרות, פונ'ם סולל־בונה, „המשביר", „ניר" א. א. — איז כדאי די דערמאהנטע לאטעריע ווי אמשטארקסטען אונטערצושטיצען.

פונ'ם „החלוץ" אין קעלץ.

לעצטענס (די 17/X ה. י.) האט דער „החלוץ" איינגעארדענט א בלי־מעל־טאג, וועלכע האט געבראכט רייגע הכנסה 112.49 זל.

די געלדער ווערען פערוועגדעט בהסכם מיט'ן דעמאלסדיגען לאזונג — אויף די בענייטע אהענד־קורסען פונ'ם החלוץ.

וועגען די קורסען בענויער — אין נעכסטען נומער.

א פעראָרדנונג וועגען געבוירענע אין 1907.

דער קאמיסאר וואס פערוואלטעט מיט'ן מאגיסטראט האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג לויט וועלכען אלע יונגעלייט געבוירענע אין 1907 דארפען זיך רעגיסטרירען אין מאגיסטראט כדי זיי צו פערשרייבען אויף די רשימות פון מיליטער־פליכטיגע.

וועגען נייעם שטאדט ראט.

לויט ווי מיר ווערען אינפארמירט זאל די ערשטע זיצונג פון נייעם שטאדס־ראט צונויפגערופען ווערען אין עטליכע טעג ארום. דער ענטגילטיגער טערמין דארף נאך פעסטגעשטעלט ווערען דורכ'ן וואיעוואדא.

אין די פאריזער צייטונגען לאזען זיך הערען שטימען, וואס פעדנעמען זיך מיט'ן טריט פון דער פרוי, וועלכער ווערט וואס א מאהל מעהר שווערער. „א גראציע, וואו ביזסוז" רופען אויס די אנהענגער פון דער נעכטיגער פרויען־שענהייט. בעת זיי אבסערווירען די ברייטע טריט פון היינטיגען יונגען מיידעל. און באמת'ן איז נישט שטענדיג בעקוועם־דער טריט אויף די נידריגע מאדנע שיך. איין קליינער טריט נאר און שוין ווערען זיי איבערגעוואנדעלט אין שיקליכע שיך.

„גימענע אבצאכען" אט דאס איז דער לעצטער „אויסגעטריי" פון דער געשיקטער פאריזערין.

Magazyn Obuwia

J. KALINOWSKI, Radom

ul. Lubelska № 17.

Wykonywa męskie i damskie obuwie z gumy oryginalnej indyjskiej, oraz buty filcowe oficerskie i na polowanie.

Ceny konkurencyjne.

Teatr ROZMAITOŚCI w Radomiu.

שבת דעם 19 ה. ח. וועט אויפטרעטען נור אויף 1 קאנצערט
דער בערימטער טענאר פון די ווארשעווער אפערע

וולאדיסלאוו גרושטשינסקי

אקאמפאנירען וועט דער בערימטער פיאניסט

פראפעסאר **איגנאצי שטערלינג**

דער רעפערטואר בעשטעהט פון קלאסישע זאכען.

KINO „CORSO“ w Radomiu.

Od środy 16 do niedzieli 20 b. m.

Wielki międzynarodowy film

Dusze DZIECIĘCE OSKARŻAJĄ WAS

tragedja w 10 dużych aktach.

Udział biorą gwiazdy ekranów polsk.

Zawiszanka, Łabuńska

SYM I KACZANOWSKI.

i zagr.: LISIENKO i Steinrück.

ראדאם, לובלינער № 21

ש. שפילמאן

בעדיינט בילליג, פונקטליך

איך ציממער-מאַפּעטירונג

„מאַפּען“

די נייעסטע און שענסטע

A nie zapomnijcie Kasiu,

aby w[...] yd[...] żądać jedyn[...] JELEN-SCHICHT. Przekonałam się bowiem, że mydło to jest [...] wszystkich gatunków które dotychczas używaliśmy, najlepsze. Jest ono wyrabiane z wyborowych surowców, czyni bieliznę czystą i białą i jest tanie przez swą wydajność. Lecz nie zapomnijcie zwrócić uwagi na markę

Mydło Jeleń Schicht

געבּרויכט נאָר **„פּאטאקאל“**

ווצלכער איז אויף דער ווירטשאַפטליך שפּייז-כּראַ-דוקטען אויסשטעלונג אין קאַטאָוויץ (18|9—9|10 27)

בעשאָנקען געוואָרען מיט א

גאָלדענעם מעדאל

הכשר פונ׳ם הרה׳ג צבי חנוך הכהן שליט״א לעווין אבד״ק בענדין.

בעקאַנטמאַכונג!

ווער עס וויל האָבּען א ריין ראזירט געזיכט זאָל נור בענוצען דאָס איינציגע בעסטע אויסגעאַרבּייטעטע ראזיר-מיטעל

„ראזאל“

ראזאל ראזירט אָהן א מעסער, רייניגט גלייך אָב די האאר און מאַכט דאָס געזיכט גלאַט.

ראזאל האָט א אַנגענעהמען גערוך.

ראזאל איז דאָס איינציגע היגיענישע ראזיר-מיטעל, רייניגט אָב [...] און מיט-עסער.

ראזאל [...] אין [...]. א יערער קען זיך אליין ראזירען.

ראזאל איז א ראזיר-מיטעל, מיט וועלכען עס איז ערלויבּט צו ראזירען.

ראזאל איז נור צו בעקומען ביי:

Józef Schönwald, Kraków, Dietla 51.

אויף דער פּראַיינץ ווערט ניר נאַך ערהאַלט פון **Zł. 2** איין פּאַקעט „ראזאל“ געניגענד אויף 15 מאל ראזירען מיט א געבּרויכסאַנווייזונג אין זעלבּען טאג הערויסגעשיקט.

איינמאליגע פּראָבּע איבּערצייגט יעדען די גוטע ווירקונג פון „ראזאל“.

פאר פריזיערע אין יודישפעדקייפטער גרעסערן ראבאט

בעקאַנטמאַכונג.

די לאַנג עגזיסטירענדע פירמע **נתן זיגמאן, ראדאָם לובלינער 5**

מאכט בעקאנט, דאָס ער האָט ערהאלטען צום **הערבּסט-סעזאָהן**

פערשידענע בּעסטע שטאָפּען, מענסקע און דאמסקע

אויף **אנצוגען, פּאלטענס, קאָסטיומען, זיידענס, פּלישען,**

לייוועגט אויף **וועש,** ווי אויך **פוטער** צו **פּעלצען**

ביליגע פרייזען! — גוטע בעדינגונגען! — קומט און איבּערצייגט אייך!

מיט אכטונג **נתן זיגמאן, ראדאָם לובלינער 5.**

LEKARZ DENTYSTA

E. OKNOWSKI

leczenie zębów oraz jamy ustnej
wraz z Laboratorjum zębów sztucznych
pod kierownictwem technika dentystycznego
z kwalifikacjami zagranicznymi K. GINGOLDA

Ceny nader przystępne i dogodne warunki

KIELCE, Kapitalna 11 m. 16 parter.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.